

Capitolul I

INTRODUCERE

1.1. Istoricul protecției invențiilor prin brevet

Conceptul de „invenție” s-a născut anterior apariției monopolurilor, limitate în timp, denumite „privilegii” sau „brevete”.

Încă din Antichitate, se regăsește în lucrările filozofilor greci și romani ideea că progresul se obține prin cercetare și experimentare, iar în cadrul organizațiilor profesionale (*collegia*), secretele meseriei erau transmise în familie.

Cu toate acestea, doctrina apreciază că apariția proprietății industriale s-a produs în Evul Mediu, odată cu procesul de urbanizare care a permis afirmarea breslelor, începând cu secolul al XIII-lea¹.

În acest context, s-a evidențiat distincția dintre bunurile materiale și cunoștințele asupra meseriilor și proceselor de producție. Breslele exercitau o veritabilă posesie asupra bunurilor intangibile, impunând o serie de obligații membrilor, între care esențială era păstrarea secretului de fabricație. Astfel, sticlarii din Veneția își asumau obligația de a nu părăsi comunitatea, sub sancțiunea amenzii și a excluderii din breaslă, iar Guttenberg poseda trei secrete de fabricație, printre care și cel care i-a adus renumele privind „arta scrierii artificiale”.

În această perioadă au apărut primele privilegii, legate, în special, de exploatarea resurselor naturale, dar fără a fi limitate la acestea, a căror acordare era o prerogativă exclusivă a regalității.

Privilegiile întrunesc unele dintre caracterele dreptului modern asupra brevetului de invenție: noutate, considerarea interesului public, exclusivitatea exploatării, limitarea în spațiu și timp, sancționarea contrafăcătorilor.

În Evul Mediu, privilegiul mineritului se concretiza în scutiri de taxe și dreptul de exploatare, cu excluderea concurenței în ceea ce privește mineralele considerate strategice (aur, argint, aramă); în Anglia regelui Eduard al III-lea (1327-1377), istoricii menționează cazul lui Bonafusus din Aquitania, care a obținut un privilegiu de 15 ani în domeniul vopsirii materialelor.

Inovațiile și privilegiile au cunoscut o dezvoltare dinamică în orașele-cetăți italiene ale Evului Mediu: în Florența, sunt acordate mai multe privilegii pentru construirea domului catedralei (1377-1446), iar la Veneția este adoptată în 1474 o veritabilă lege asupra brevetelor de invenție, în care protecția acestora este asociată în mod clar condiției publicării, arătându-se că „orice persoană care dorește să realizeze în cetate o creație inedită poate comunica proiectul Edililor Orașului, începând cu momentul la care invenția este suficient perfecționată pentru a putea fi pusă în practică. Pe teritoriul nostru, se interzice terților ca, timp de 10 ani, fără acordul și licența inventatorului, să

¹ P.O. Long, *Invention. Authorship, Intellectual Property and the Origin of Patents*. Notes toward a Conceptual History, Technology and Culture, oct. 1991, vol. 23, nr. 4, pp. 846-884.

construiască orice realizare care corespunde acestui proiect sau care îl imită, în caz contrar inventatorul fiind îndreptățit să cheme această persoană în fața unuia dintre consiliile noastre, care va putea aplica o amendă de 100 de ducăți și va putea dispune distrugerea acestei realizări”¹. Sub incidența acestei reglementări, numărul privilegiilor crește de la 21, în perioada 1474-1500, la 423, la jumătatea secolului al XVI-lea, fapt ce explică avansul orașelor italiene în domeniile mecanicii, artizanatului și textilelor.

În perioada post-renascentistă au apărut primele dezbateri asupra anteriorității descoperirilor și primele opinii în sensul necesității circulației cunoștințelor, în considerarea „binelui general”, a interesului public: „atunci când o persoană, pe cheltuiala sau munca sa, ori prin inteligența și creativitatea sa, introduce în regat o nouă meserie sau un nou mecanism pentru perfecționarea unei meserii, care nu a mai fost folosit vreodată, și dacă este în interesul regatului, regele îi poate acorda un privilegiu, până ce toți supuși vor afla despre aceasta, în considerarea binelui pe care îl face comunității”².

În Franța, evoluția a fost asemănătoare, implementându-se și o politică de introducere a tehnicilor străine, politică determinată de progresul tehnic al orașelor italiene. Astfel, în anul 1551 a fost acordat italianului Thesco Multio, naturalizat și înnobilit, privilegiul de a fabrica, timp de 5 ani, sticlă „în maniera Veneției”; tot în 1551, lui Abel Fullon i-a fost acordat un privilegiu privind inventarea unor caractere tipografice speciale. Sub regele Henri al II-lea (1574-1559), s-a adoptat practica publicării invențiilor, în scopul de a deveni accesibile publicului după expirarea perioadei de monopol.

În Franța secolului al XIV-lea, sub domnia dinastiei de Bourbon, economia este dominată de concepțiile mercantiliste care favorizează comerțul și acumularea de bogăție, prin încurajarea exporturilor și limitarea importurilor. În acest context, se instituie o comisie de evaluare a invențiilor, fapt determinat de necesitatea cuceririi piețelor externe și a realizării unui control strict al calității. În acest scop, s-a recurs la adoptarea de reglementări privind manufacturile, la controlul breslelor și la intervenția directă a statului prin scutiri de taxe sau acordarea de privilegii, fiind reglementată o procedură în acest scop. Privilegiile au finalitatea de a proteja inventatorii împotriva breslelor care tindeau să blocheze orice invenție.

Privilegiile rămân un atribut al regalității și se acordă prin hotărârea Consiliului de stat, cuprinzând și o descriere sumară a invenției. Documentul trebuie înregistrat de Parlamentul din Paris, care se poate opune deciziei regelui. Breslele pot face apel la rege sau la Parlament pentru a se opune acordării privilegiului. La sesizarea breslelor, Parlamentul apelează la o comisie de experți care realizează o examinare a brevetului. Inițial, Academia de Științe din Paris, fondată în 1666, își putea da avizul, funcționând ca un expert pe lângă Parlament, pentru ca prin Regulamentul din 1699 aceasta să dobândească rolul de examinator oficial al invențiilor, la ordinul regelui. Potrivit art. 31 din Regulament, „Academia va examina, dacă regele ordonă, toate aparatele pentru care se solicită Majestății sale privilegii și va certifica dacă acestea sunt noi și utile și inventatorii ale căror invenții sunt aprobate sunt obligați să lase Academiei un model”. Academia asigura publicitatea invenției și a privilegiului, prin constituirea unui depozit la Observatorul din Paris.

¹ P. Braunstein, *A l'origine des privilèges d'invention aux XIV et XV siècles*, CNRS-IMHC et Paris IV-CRHL, Les brevets, leur utilisation et histoire des techniques et de l'économie, Paris, CNRS, 1984, p. 55.

² P.O. Long, *The Openness of Knowledge: an Ideal and its Context in 16th Century Writings on Mining and Metallurgy*, Technology and Culture, aprilie 1991, vol. 32, nr. 2, p. 333.

Începând din 1730, Biroul de comerț, fondat în 1722, analizează cererile inventatorilor și angajează experți pentru a examina invenția, având un rol consultativ. Acesta redactează un proces-verbal și pregătește un proiect de hotărâre, decizia aparținând controlului general al finanțelor, care informează Consiliul regal, regele având ultimul cuvânt.

În 1882, în cadrul Ministerului Comerțului și Industriei a fost înființat un Birou de proprietate industrială. După adoptarea Convenției de la Paris din 1883, prin care fiecare stat-parte se obliga să înființeze un organism specializat, în Franța a fost creat Oficiul Național al proprietății industriale (ONPI), cu obiectivul de a centraliza toate problemele legate de brevete, mărci și desene industriale.

În Anglia, potrivit regulilor de *common law*, intra în prerogativele tradiționale ale suveranului englez să atribuie o parte a domeniului public unei persoane private, însărcinate să o exploateze în interesul general. Pentru acest motiv, articolele de manufactură, produse în afara regatului, puteau face obiectul privilegiilor regale, concretizate prin publicarea unor scrisori regale, purtând sigiliul regal și care desemnau beneficiarul privilegiului.

În 1624, Parlamentul englez a votat Statutul monopolurilor, o lege scrisă care, fără a crea noi drepturi, diferite de cele consacrate de *common law*-ul necodificat, interzicea acordarea de privilegii regale, cu excepția cazurilor meșteșugurilor noi și cu îndeplinirea anumitor condiții, această definiție dată de Statut obiectului brevetului fiind utilizată până în secolul al XX-lea. Durata de protecție a fost stabilită la 40 de ani, dublul perioadei de ucenicie în Anglia, iar toate privilegiile acordate anterior au fost abrogate, cu excepția cazurilor „primelor și adevăraților inventatori”. Inventatorul avea dreptul de a utiliza invenția și putea adresa cereri Parlamentului pentru prelungirea privilegiului sau plata unei redevențe.

Sistemul de *common law* a fost adoptat, în mod firesc, și în Statele Unite, în baza moștenirii britanice. În secolul al XVII-lea au fost acordate drepturi exclusive inventatorilor în statul Massachusetts, pentru un procedeu de obținere a sării (1641) și pentru o invenție de perfecționare a morilor de apă și fabricarea de lame și alte obiecte tăietoare (1646), cu o durată variind de la 10 la 40 de ani, în funcție de valoarea atribuită invenției.

În secolul al XVIII-lea, Revoluția Franceză marchează finalul epocii feudale și impune o legislație națională, guvernată de principiul egalității, care așază proprietatea pe primul loc în ierarhia drepturilor fundamentale. După abolirea privilegiilor feudale, prima lege franceză propriu-zisă a brevetelor de invenție a fost adoptată la 7 ianuarie 1791. Aceasta asimila proprietatea intelectuală proprietății funciare și definea invenția drept „orice mijloc de a adăuga procesului de fabricație ceea ce poate fi o nouă perfecționare”, cu excepția modificărilor de formă, proporții sau ornamentale. Legea nu prevedea o examinare prealabilă, stabilea o perioadă de protecție de 5, 10 sau 15 ani, cu excepția brevetului obținut în străinătate, a cărui durată de protecție în Franța era egală cu durata de protecție rămasă în țara de origine și prevedea decăderea inventatorului din drepturile conferite în cazul în care depunea ulterior o cerere de brevet pentru aceeași invenție în străinătate.

Legea din 1791 a suferit numeroase modificări în perioadele Revoluției, Imperiului, Restaurației și Monarhiei din Iulie, fiind în final înlocuită în 1844.

Legea din 1844 conținea o definiție largă a invenției, referindu-se la „invenția noilor produse industriale; invenția noilor procedee sau a aplicațiilor noi ale procedeelor cunoscute, pentru obținerea unui rezultat sau produs industrial”. Legea înlocuia dreptul de proprietate al inventatorului printr-un drept de exclusivitate; ea stabilea o taxă modică, iar publicitatea se realiza de la data plății celei de-a doua anuități și introducea principiul reciprocității, potrivit căruia orice inventator putea obține un brevet în străinătate pentru aceeași invenție

Condiția principală de brevetabilitate în legile din 1791 și 1844 era reprezentată de noutate, fiind considerată nouă invenția care nu a beneficiat în Franța sau în străinătate de o publicitate suficientă pentru a putea fi pusă în practică, rămânând în faza pur teoretică. După cum s-a arătat în doctrină, „legea cere inventatorului un obiect util industriei, oricât de mică ar fi această utilitate”¹.

Cea mai importantă caracteristică a legislației franceze a secolului al XIX-lea era lipsa examinării prealabile. Procedura presupunea o cerere de depozit care nu conținea aprecieri privind calitatea invenției, iar viabilitatea invenției era demonstrată în procesul de producție. Potrivit legii din 1844, brevetele erau conservate, până la expirare, la Conservatorul național de arte și meserii. Oficiul a funcționat până în 1939, fiind desființat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În 1951 a fost creat un Institut Național de Proprietate Industrială, organism autonom din punct de vedere administrativ și financiar.

În Statele Unite ale Americii, prima lege federală asupra brevetelor a fost adoptată după obținerea independenței, în 1790. Potrivit acestei legi, cererea de brevet era supusă avizării de către o Comisie pentru brevete, formată din secretarul de stat, secretarul apărării și procurorul general al Republicii. Petentul, prezumat a fi adevăratul inventator, avea obligația să depună o declarație legalizată în sensul că este inventator și o descriere cât mai exactă a invenției, însoțită de un model al acesteia, suficient de explicite pentru ca un muncitor calificat să poată utiliza invenția. Durata protecției era de 40 de ani, iar importatorul invenției nu era asimilat inventatorului.

Procedura de eliberare a brevetelor s-a dovedit a fi însă lentă, severă și dificilă, astfel încât în 1793 a fost adoptată o lege nouă, prin care sistemul de examinare a fost înlocuit cu un simplu sistem de înregistrare. Acordarea brevetelor se făcea de către secretarul de stat. În 1810 a fost înființat Oficiul pentru Brevete. În 1836 a fost restabilit sistemul examinării prealabile a cererilor de brevet, Oficiul pentru Brevete devenind o diviziune a departamentului de stat, legea din 1836 rămânând în vigoare, cu unele modificări minore, până în prezent.

Durata inițială a protecției a fost stabilită la 14 ani, cu posibilitate de prelungire până la 21 de ani, iar în 1861, la 17 ani. Procedura comportă patru etape decisive: descrierea; desenele (în măsura în care sunt necesare); declarația legalizată și cererea; plata taxelor. Descrierea trebuie să fie exactă, în special în ceea ce privește revendicările care subliniază caracterele specifice ale invenției. Obținerea titlului este condiționată de faptul ca invenția să nu fi fost utilizată sau comercializată mai mult de 1 an anterior depunerii cererii de brevet.

În 1980, luând în considerație importanța economică, legală și tehnică a proprietății industriale, a fost creat Curtea Federală de Apel, compus din 12 juriști specializați în proprietate industrială, competentă pentru majoritatea problemelor legate de brevet.

¹ R. Guillain, *Japon troisieme grand*, Paris, Seuil, 1969, pp. 127-128.

În Germania, încă din secolul al XIX-lea, anterior unificării, statele federale aveau legislații în materia brevetelor: Prusia din 1815, Bavaria din 1825, Wurtemberg din 1836. După unificare, prima lege a brevetelor a fost adoptată în 1877. Aceasta excludea de la brevetare produsele și procedeele contrare legii sau bunelor moravuri, otrăvurile, substanțele explozibile, remediile secrete, simplele modificări de formă. Sunt excluse de la brevetabilitate și invențiile insuficient distincte de stadiul tehnicii, introducându-se noțiunea de „grad înalt de inventivitate”.

Titularul brevetului deținea un drept exclusiv de exploatare și comercializare, având obligația de a permite exploatarea invenției de către terți, contra unei remunerații, atunci când interesele naționale o impun (licență obligatorie). Durata protecției era de la 15 la 18 ani. Exista o procedură de examinare, cu posibilitatea exercitării căii de atac a apelului în termen de 8 săptămâni, a condițiilor de formă și fond ale cererii și a brevetabilității invenției. Cererea era însoțită de o descriere a invenției și a revendicărilor, cu desenele necesare. Brevetul putea fi expropriat pentru utilitate publică, în măsura în care invenția era utilă în domeniul apărării. Oficiul de brevete realiza un examen de anterioritate în Germania și în străinătate.

Începând din 1860, Japonia a încercat să creeze structuri moderne, similare celor europene și americane, cu atât mai mult cu cât în perioada feudală, printr-o ordonanță din 1721, se interzisese orice activitate inventivă. Prima lege asupra brevetelor a fost edictată în 1871. De inspirație americană, aceasta dădea prioritate primului inventator și consacra un examen prealabil, dar a fost în scurt timp suspendată, nefiind înțeleasă de populație. O a doua lege a intervenit în 1885, fiind direct inspirată din legea franceză și cea engleză, dar care nu recunoștea brevetele străine. O a treia lege, adoptată în 1896, sub presiune străină, a permis aderarea Japoniei la Convenția de la Paris, iar legea din 1959, revizuită în 1970, a introdus reforme care au dus la conformitatea sistemului brevetului japonez cu acordurile internaționale în materie. Brevetele japoneze durau 15 ani, existând etapa examinării prelabile și a publicării. Sistemul se baza pe o prioritate a depozitului. O invenție nu era brevetabilă dacă era cunoscută în Japonia, dacă fusese anterior exploatată în mod public, dacă a fost descrisă într-o publicație, dacă putea fi realizată cu dificultate de un specialist. Criteriile de inventivitate reținute de lege erau deci noutatea, calitatea tehnică și posibilitatea de realizare, fiind similare celor din dreptul german.

În Rusia imperială a existat un regim al privilegiilor, fiind însă acordate foarte puține. Prima lege a brevetelor, din 1812, stabilea un nivel foarte ridicat al taxelor, fără posibilitate de eşalonare, și o durată de protecție de maxim 10 ani, fără a exista o examinare prealabilă a cererii de brevet, care putea fi acordat chiar și importatorului. Prin modificarea realizată în 1870, s-au transferat atribuțiile legate de acordarea brevetului de la Consiliul de stat la Ministerul finanțelor, iar în 1896 a fost adoptată o noua lege, mult mai complexă, aflată în vigoare până la înlăturarea regimului țarist. În 1919, noul regim naționalizează toate brevetele, o reglementare în materie fiind adoptată abia în 1924, inspirată de modelul german. În 1931 a apărut o lege a brevetelor de invenție, caracteristică legislației sovietice, care a fost ulterior înlocuită de 2 reglementări succesive, legea din 1941 și instrucțiunile din 1942, care reprezentau, în fapt, modificări nesemnificative ale legii din 1931.

Pentru a asigura progresul tehnic, Uniunea Sovietică extinde beneficiul avantajelor acordate în mod tradițional numai inventatorilor și autorilor de descoperiri științifice și

perfecționări tehnice nebrevetabile. Legea recunoaște trei categorii de obiecte protejabile, sub condiția utilității industriale: invențiile, definite ca soluții noi ale unor probleme tehnice; îmbunătățirile tehnice realizate prin mijloace deja cunoscute ale științei sau tehnologiei; propunerile de raționalizare, care nu presupun nici materiale și nici echipamente noi.

În mod evident, legislația în materie de brevet a fiecărei țări a fost influențată de propria istorie și tradiție culturală. La sfârșitul secolului al XIX-lea a început însă un veritabil proces de modernizare a societății, odată cu dezvoltarea transporturilor și a mijloacelor de comunicație, iar consecința a fost fenomenul de mondializare. Au apărut primele expoziții internaționale, iar necesitățile legate de comerțul internațional au subliniat limitele protecției naționale a brevetului. În acest context, statele naționale au inițiat politici favorabile protecției transfrontaliere a invenției, care au debutat prin înlăturarea discriminării dintre inventatorii naționali și cei străini și s-au finalizat prin adoptarea primelor reglementări internaționale în materie.

În 1883, 11 state semnează Convenția de la Paris privind proprietatea industrială, în anii următori aderând la aceasta 3 dintre marile puteri ale epocii: Marea Britanie, SUA și Japonia. Statele membre ale Convenției au format Uniunea de la Paris.

Convenția se întemeiază pe două principii fundamentale: asimilarea dintre străin și național și dreptul de prioritate. Obiectul Convenției este definit la art. 1 astfel: „protecția proprietății industriale are ca obiect brevetele de invenție, modelele de utilitate, desenele și modelele industriale, mărcile de fabrică și comerț, mărcile de servicii, numele comercial și indicațiile geografice sau desemnările de origine, precum și înlăturarea concurenței neloiale”. Convenția a fost revizuită de 6 ori, ultima modificare intervenind la Stockholm, în 1967, și a constituit un veritabil progres. Aceasta prezenta însă dezavantajul că cererea de brevet trebuia depusă în fiecare stat parte și trebuia să îndeplinească cerințele impuse de fiecare legislație națională, implicând costuri ridicate și o anumită nesiguranță. În special după cel de-al Doilea Război Mondial, au apărut inițiative vizând crearea unui organism global, sub egida Organizației Națiunilor Unite (ONU), care să se ocupe de toate problemele legate de proprietatea intelectuală și industrială. După Conferința de la Stockholm din 1967, secretariatul Convenției de la Paris a devenit o agenție ONU, sub denumirea de Organizația Mondială a Proprietății Intellectuale, numită în continuare OMPI (engl. WIPO – World Intellectual Property Organisation). Misiunea acesteia este de a dezvolta protecția proprietății intelectuale și industriale, în special în țările în curs de dezvoltare care nu aparțin Uniunii de la Paris. Sub egida OMPI au fost adoptate acorduri internaționale, care pot fi împărțite în trei mari categorii: tratate vizând protecția proprietății intelectuale *stricto-sensu*; tratate privind procedurile de înregistrare; tratate privind clasificările.

În 1970 a fost încheiat PCT (Patent Cooperation Treaty – Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor), denumit și Tratatul de la Washington, în vigoare de la 1 iunie 1987, prin care sistemul internațional a fost simplificat și a devenit mai eficient. Obiectivul urmărit de cei 18 semnatari inițiali ai tratatului era, potrivit Preambulului, de a contribui la dezvoltarea științei și a tehnologiei, de a perfecționa protecția legală a invenției, de a simplifica obținerea protecției și de a-i reduce costurile, de a facilita accesul la informațiile tehnice conținute de documentația care descrie invenția și de a stimula și accelera progresul economic în țările în curs de dezvoltare.

După crearea Uniunii Europene, era evidentă importanța proprietății intelectuale pentru realizarea construcției economice a Europei unite. Statele membre au urmărit realizarea unui dublu acord: unul dedicat brevetului european, valabil în statele membre ale Convenției Brevetului European și în anumite state cu statut de „state extinse”, și altul dedicat brevetului comunitar, limitat la aria geografică a Comunității.

Convenția Brevetului European, desemnată în continuare sub acronimul CBE, a fost adoptată la München, în 1973, brevetul european generând un ansamblu de drepturi valabile în fiecare țară desemnată în brevet și în care acesta este validat. Au fost înființate Organizația Europeană de Brevete și Oficiul European de Brevete, desemnat în continuare cu acronimul OEB, devenind posibilă înregistrarea cererii la OEB sau la unul dintre oficiile din statele membre și desfășurarea unei proceduri unice desfășurată în fața OEB, pentru a obține protecția într-unul, mai multe sau în toate statele părți la Convenție, desemnate în brevet și care validează brevetul. Convenția a fost amendată în mod semnificativ la Conferința Diplomatică de la München din noiembrie 2000, forma acestei Convenții fiind într-un proces de ratificare sau aderare de către statele membre CBE care să permită intrarea sa în vigoare în viitorul apropiat. Menționăm că România a aderat, potrivit Legii nr. 611/2002, la ambele forme ale Convenției.

Convenția de la Luxemburg privind brevetul comunitar, semnată la 15 decembrie 1975, a intenționat să răspundă imperativului unui instrument unic prin care se poate valorifica o politică industrială inovatoare în cadrul Comunității Europene, prin eliminarea barierelor brevetului european. Menționăm că până în prezent Convenția nu a intrat în vigoare, iar posibila sa ratificare și implementare într-un sistem al brevetului comunitar întâmpină încă dificultăți importante, de natura politică și juridică. O posibilă implementare a sistemului brevetului comunitar se va face prin amendarea Convenției Brevetului European care să permită acordarea brevetului comunitar, ca un caz particular al brevetului european. În această abordare, care este cel mai des evocată la momentul elaborării prezentei lucrări, una dintre desemnările posibile în sistemul brevetului european ar fi întreg teritoriul Uniunii Europene, în acest caz particular de solicitare acordându-se, în fapt, un brevet comunitar.

Alte acorduri regionale vizând simplificarea și unificarea protecției conferite de brevet, încheiate în anii 1960, sunt: Acordul privind înființarea Organizației Africane a Proprietății Intelectuale (OAPI) și Acordurile de liber schimb pentru America de Nord, NAFTA (North American Free Trade Agreements).

Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a marcat și începutul negocierilor internaționale vizând înlăturarea barierelor teritoriale și tarifare în domeniul comercial, derulate în cadrul GATT (General Agreement on Trade and Tariffs), care au condus la încheierea Acordului privind înființarea Organizației Mondiale a Comerțului – OMC (engl. WTO – World Trade Organisation). În cadrul acestuia, ca anexă specială 1C, a fost adoptat Acordul asupra aspectelor drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (engl. TRIPS) care, deși a integrat mare parte dintre prevederile Convenției de la Paris și ale Convenției de la Berna, în materia proprietății literare și artistice reprezintă cel mai puternic acord internațional în domeniul respectării drepturilor de proprietate intelectuală.

Proprietatea intelectuală se adaptează, astfel, exigențelor impuse de procesul de globalizare, prin înlăturarea barierelor vamale, realizată de GATT și OMC. Reglementările specifice în materie trebuie armonizate, pentru a garanta respectarea lor și pentru a favoriza liberul schimb, luând în considerare faptul că aceste norme juridice trebuie să corespundă în permanență realității obiective, marcate de progresul tehnic și științific. Apariția noilor tehnologii reprezintă o provocare pentru sistemele de drept, necesitând elaborarea unor norme noi, cu respectarea principiilor fundamentale ale proprietății intelectuale, ale protecției invențiilor și a regulilor privind exploatarea acestora.

Armonizarea internațională a dreptului brevetului constituie o preocupare constantă a lumii proprietății industriale, în special în contextul globalizării vieții economice, industriale și nu în cele din urmă a vieții politice.

Astfel, deși s-a încheiat prin Conferința diplomatică de la Haga, Tratatul din anul 1991, care se dorea a acoperi aspectele de fond ale dreptului brevetului, a reprezentat un eșec. În consecință, eforturi deosebite depuse în cadrul OMPI au permis totuși semnarea la Conferința diplomatică, din iunie 2000 de la Geneva, a unui nou Tratat privind dreptul brevetului, cunoscut sub acronimul PLT (engl. Patent Law Treaty), care avea obiectivul mai restrâns, dar realist, de a armoniza pe plan internațional aspectele de formă privind dreptul brevetului.

România a fost una dintre țările semnatare ale Actului final și a ratificat tratatul prin Legea nr. 537/2004. Tratatul a intrat în vigoare la 28 aprilie 2005.

În prezent se poartă discuții intense la nivelul OMPI, în vederea depășirii dificultăților majore legate de încheierea unui Tratat de fond privind dreptul brevetului – SPLT (engl. Substantive Patent Law Treaty).

1.2. Istoricul protecției invențiilor în România

În țările române, termenul de „invenție” sau „invențiune” a fost precedat, până în a doua parte a secolului XIX-lea, de cel de „noua aflare”, „noua născocire”, „noua închipuire” ori „nou meșteșug”. Evoluția noțiunii de invenție este, de fapt, paralelă cu traseul lung și sinuos de la formele incipiente de protecție acordate în Evul Mediu, de către domnitorii Țărilor Române, exploatării obiectelor create de meșteșugari sau breslași, la legislația modernă de brevete, de astăzi.

Astfel, în Transilvania, primele bresle se organizează în secolul al XIV-lea la Sibiu, Sighișoara, Sebeș, Orăștie, Bistrița, Cluj, Timișoara și Oradea, iar în Țara Românească și Moldova organizarea pe bresle se dezvoltă începând cu secolul al XVII-lea.

Odată cu dezvoltarea în cadrul acestor bresle a meșteșugurilor și tehnicilor, apar și primele acte prin care domnitorii sau instituția Bisericii confereau breslelor dreptul de a exploata un meșteșug.

Ca excepție de la dreptul breslelor, aceste acte se acordau uneori și persoanelor fizice care aduceau servicii deosebite Domniei ori Bisericii. Aceste drepturi erau numite în actele oficiale „miluire”, „danie” sau „întărire” și constituie începuturile protecției creațiilor tehnice pe teritoriul României și o formă imperfectă a sistemului de protecție prin „privilegii”¹.

¹ A. Badarau, P. Ciontu, N. Mihăilescu, *op. cit.*, p. 29 .

Potrivit documentelor, primul drept exclusiv a fost acordat în 1291, de regele Andrei în Transilvania, meșteșugarilor din Rimetea, pentru folosirea meșteșugului de extragere și prelucrare a minereului de fier, ca și pentru turnarea și prelucrarea fierului.

În Țara Românească, Mircea cel Bătrân a acordat în anul 1391 Mănăstirii Tismana dreptul exclusiv de a exploata o moară.

În Moldova, primul privilegiu în formă incipientă a fost acordat în 1402 de către domnitorul Alexandru Voievod Mănăstirii Moldovița, pentru exploatarea unei instalații de produs bere (sladnița). Exemple de acest gen sunt numeroase, dar în fapt primele privilegii (privileghii) încep să fie acordate din a doua parte a secolului XVIII-lea, odată cu începuturile industriei în Moldova și Țara Românească. Prin natura lucrurilor și evoluția istorică, forme ale industriei pot fi remarcate în Transilvania mult mai devreme.

În Moldova, Ioan-Vodă Calimah și apoi fiul său Grigore au dat în 1761 privilegiu „largi” unei fabrici de postav. În Țara Românească, domnitorul Alexandru Ipsilanti a introdus o serie de reforme în domeniul meseriilor și comerțului și încă din primul an al domniei (1774) a înființat o comisie formată din „opt boieri” care aveau între alte atribuții și pe cea de ținere a condicilor „arte libere”, „rufeturile (breslele)”, invențiile noi, casa milelor etc.

Însă primul privilegiu, în sensul real al cuvântului, a fost acordat în Țara Românească la 28 mai 1800, de către domnitorul Alexandru Moruzi, lui Hagi Stanuță, pentru a construi și exploata „o fabrică de testemeluri” (țesătorie) la Mănăstirea Mărcuța din București. Dreptul exclusiv dat de privilegiu era garantat pe o durată de 15 ani și consfințea faptul că nimeni altcineva „de aici sau care vor veni din alte părți” să nu poată exploata o asemenea fabrică.

În teritoriile românești din Transilvania, Banat și Bucovina s-a aplicat, în domeniul privilegiilor, legislația austriacă. Spre exemplu, în 1810, Curtea de la Viena a transmis guvernatorului Transilvaniei înștiințarea prin care se transmitea faptul că privilegiul exclusiv se acordă numai pentru invenții din domeniul chimiei și cel al mecanicii.

Un salt important, inclusiv pentru istoria națională a proprietății industriale, a reprezentat intrarea în vigoare în Țara Românească (1831) și Moldova (1832) a Regulamentelor Organice, care au marcat începutul punerii pe baze moderne a instituțiilor în Principatele Române.

Pentru exemplificare, remarcăm că în Regulamentul din Țara Românească apare cuvântul „născocire”, prevăzându-se în art. 157 ca „celor ce va născoci de acum înainte înaintarea industriei” nu se va supune „la nici un fel de vamă, nici la vreun monopol, căci atât acestea cât și orice fel de havaet (taxa) asupra fabricilor s-au stricat și s-au desputernicit pentru totdeauna”.

O remarcabilă recunoaștere a faptului că Țările Române sunt incluse în istoria europeană a protecției invențiilor aparține unor reputați specialiști francezi¹ care afirmă că aria geografică a reglementărilor în materia protecției invențiilor s-a extins și în „Brazilia (1809 și 1830), Austria (1810, 1820 și 1832), Prusia (1815), Țările de Jos care cuprindeau și Belgia până în 1830 (1817), Suedia (1819 și 1834), Spania (1820, 1826, 1829), Bavaria (1826), Principatele Române (1826, 1833)”.

¹ Y. F. Savignon, *L'état et l'inventions*, Paris, 1986.

O solicitare de privilegiu care, în fapt, poate fi asimilată unei prime cereri de brevet de invenție, depusă în Principate¹, a fost înregistrată la 21 aprilie 1855 de către Paul Iacovenco, care solicita Domnitorului Moldovei, Grigore Al. Ghica, un privilegiu pe 18 ani pentru „Ambarcațiuni late cu pânza impermeabilă”. Cererea era redactată în limba franceză și întocmită după sistemul de brevete francez al timpului cu care inventatorul era familiarizat și în final, solicita „un privilegiu spre a mă folosi exclusiv de invenția me”.

Vom remarca faptul că primul brevet de invenție obținut de un român a fost brevetul nr. 3208 din 25 mai 1827, acordat în Franța lui Petrarhe Poenaru pentru invenția „Creion portareț fără sfârșit”, precursorul stiloului modern de astăzi. Aceasta constituie o mândrie națională nu numai în raport de perioada istorică la care ne referim, dar și ca invenție în sine, al cărui obiect a constituit unul din precursorii stiloului de astăzi.

Istoria reglementării protecției prin brevet a invențiilor are ca punct de cotitură unirea Moldovei cu Țara Românească sub coroana domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Astfel, în Mesajul domnesc din 6 decembrie 1859 se prevedea explicit că „tot felul de monopoli și privilegii vor fi proscrie și prin chipul acesta vom putea încuraja și răsplăti descoperirile folositoare prin brevete de invenție, de perfecționare sau de importăriune, fără a împiedeca nici de cum libertatea concurenței”. Erau deci create, la nivel politic, condițiile de pregătire a unui proiect de lege pentru brevetele de invenție.

Acest fapt s-a întâmplat în 1860 când la 15 februarie a fost înaintat Consiliului de Miniștri un astfel de proiect de lege împreună cu o expunere de motive intitulată „Desvoltarea motivelor la propunerea de un proiect de Lege pentru brevetele de invenție”. Proiectul de lege avea ca model de bază legea franceză în materie, dar cuprindea în plus un capitol pentru stimularea industriei. Deși condițiile politice erau îndeplinite, cele economice și chiar cele care țineau de conștientizarea protecției invențiilor prin brevet nu erau îndeplinite, astfel încât proiectul nu a ajuns în dezbaterile Comisiei Centrale de la Focșani.

În consecință, nici proiectele similare de legi de brevete întocmite succesiv în 1861, 1865, 1873, 1880, 1885 nu au avut o soartă mai bună în final, deși au ajuns în diferite stadii de aprobări locale și deși erau sprijinite de personalități de seamă ale timpului. Nu se creaseră încă premisele instituirii unei protecții a invențiilor printr-o lege specială. Cauza provenea, în principal, din temerea clasei de industriași români în formare și a cercurilor care o reprezentau, de o blocare a începutului dezvoltării industriei românești din cauza potențială a mult mai numeroaselor brevete care ar fi fost depuse de străini.

Trebuie probabil să admitem că deși acest fapt a împiedicat pentru un număr de ani legiferarea protecției invențiilor, totuși premisele nu erau complet lipsite de temei.

Totuși, acest lucru nu a împiedicat acordarea prin decret domnesc a primului brevet de invenție din Principatele Unite Române inventatorului Paul Iacovenco. Astfel, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a semnat Decretul nr. 1343 din 1865 publicat în Monitorul Jurnal Oficial al Principatelor Unite Române nr. 232/21.10/2.11.1865, prin care i se acorda inventatorului un brevet de invenție pentru cererea cu titlul „Rezervor

¹ A. Badarau, P. Ciontu, N. Mihăilescu, *op. cit.*, p. 54.

cu îndoită presiune de apă pentru înmagazinarea de păcură și alte unturi liquide”, depusă la 8 iulie 1865¹.

Perioada care urmează până la începutul secolului al XX-lea este marcată în mod relativ paradoxal de acordarea de brevete de invenție pe baza unor legi speciale și individuale, pentru fiecare inventator care solicită brevet de invenție.

Astfel, spre exemplu, locotenentul în armata română, Rudolph Kopetzky, obține în 1890, în baza unei legi speciale, brevet de invenție pentru lămpi, felinare și mașini de „lampe stingătoare”, căpitanul Kiricuta obține în 1891 brevet de invenție pentru „soneria Kiricuta”, iar N.G. Danilescu obține în 1900 brevet pentru invenția „Plug-sapă”.

Totuși, lipsa unei legi a brevetelor și formalismul brevetării prin legi individuale și-au pus serios amprenta asupra inventatorilor români care alegeau adesea calea protecției creațiilor proprii prin brevete străine. Astfel, potrivit statisticilor vremii, inventatorii români au obținut în Austria 30 de brevete (perioada 1896-1902), în Germania 40 de brevete (perioada 1898-1905) și 26 modele de utilitate (perioada 1891-1902), iar în Elveția 14 brevete (perioada 1888-1900).

Istoria zbuciumată a reglementării protecției invențiilor are drept corolar momentul în care se promulgă, prin Decretul regal nr. 102 din 13 ianuarie 1906, „Legea privind brevetele de invențiune”, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 229 din 17 ianuarie 1906.

Legea prevedea acordarea brevetelor de invenție „fără examinare prealabilă și fără nicio garanție de orice natură din partea statului” și, printre altele, avea în vedere acordarea brevetului de importatiune și, respectiv, a brevetului de perfecționare. Durata brevetului era reglementată la 15 ani de la data depunerii cererii, iar pentru brevetul de perfecționare era de minimum 10 ani, limitată superior la durata brevetului principal. Important pentru istoria națională a protecției invențiilor prin brevet este faptul că, potrivit legii, se înființa „Biroul pentru aplicarea legii brevetelor de invențiune”, în cadrul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, ca organ al administrației de stat unde se depuneau cererile de brevet și se eliberau brevetele.

1906 este deci anul de naștere al organului de stat care prin transformări administrative repetate a devenit actualul Oficiu de Stat pentru Invenții și Mărci.

Astfel, în anul 1920, biroul a devenit Oficiul Proprietății Industriale, în 1950 Comitetul pentru Invențiuni și Descoperiri, în 1955 Oficiul de Stat pentru Standarde și Invenții (OSSSI) cu o Direcție de Invenții de pe lângă Comitetul de Stat al Planificării, în 1957 Oficiul de Stat pentru Invenții (OSI) în Direcția Generală de Metrologie, Standarde și Invenții (DGMSI) de pe lângă Consiliul de Miniștri, pentru ca în 1969 să primească denumirea oficială care se regăsește și astăzi.

Cu unele amendamente impuse de modificarea regimului politic, legea din 1906 a funcționat până în 1967, când a fost emis Decretul nr. 884 privind invențiile, inovațiile și raționalizările, iar în 1974 s-a promulgat Legea nr. 62/74 privind invențiile și inovațiile. Deși avea inevitabil limite severe impuse de sistemul politic al vremii, în special în respectarea drepturilor exclusive ce decurg din brevet, legea a instituit o examinare de fond a condițiilor de brevetabilitate și a contribuit astfel la acordarea brevetelor de invenție în România, pe bazele solide ale examinării în fond.

¹ A. Badarau, P. Ciontu, N. Mihăilescu, *op. cit.*, pp. 108-110.